СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIX. Ч. 23. Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 29. січня 1931. VOL. XXXIX. No. 23. Jersey City, N. J., Thursday, January 29, 1931. THREE CENTS.

ҐРІН НАРАХОВУЄ 5,700,000 БЕЗРОБІТНИХ

ВАШИНГТОН. — Вилієм Ґрін, президент Американської Федерації Праці, подає, що в порівнанні з груднем 1930 р. зросло в січні ц. р. число безробітних на 200,000 осіб і виносить тепер 5,700,000 безробітних.

Це обчислення зроблено на підставі звідомлень робітничих організацій.

МУСОЛІНІ ПЕРЕЧИТЬ.

ВАШИНГТОН. — Італійський амбасадор видав заяву, в якій опрокидує закид ґенерала Смедлея Д. Ботлера, будьтоби італійський диктатор переїхав своїм автомобілем дитину та належав до тих „скажених собак", які готові загнати Европу до нової війни. Амбасадор стверджує на підставі одержаної від Мусолінія телеґрами, що Мусоліні не відбував жодної інспекційної подорожі в товаристві, Американців, ні не переїхав у своїм житті ніякої дитини.

Департамент маринарки зажадав від ґенерала Ботлера вияснення, але покищо не одержано ще від нього ніякої відповіди.

ЧИСТКА СТОЛИЦІ ВІДПАЛА.

ВАШИНГТОН. — Наразі не вдалося сухим переперти в сенаті законопроекту на підставі якого малася розпочати акція в справі очищення столиці від бутлеґерів.

ВТІКАЮТЬ З ДОМІВ ПОПРАВИ.

АНЕНДЕЙЛ (Ню Джерзи). — В стейтовім домі поправи вибух бунт між 400 хлопцями, які билися між собою. Було 9 ранених, а 9 хлопців втікло підчас бійки.

З жіночого дому поправи в Клінтон втікли три дівчата.

ПРОТИ НІЧНИХ КЛЮБІВ.

НЮ ЙОРК. — Поліційний комішенер Мулруні змагається вичистити місто від бандитизму і тому хоче довести до того, щоби нічні клюби замикано вже в 1-шій годині по півночі. Він каже, що ті клюби є саме осередками злочинів і прибіжищем для бандитів.

„БІҐ ГВАЙТ ПЕНІ" ДЛЯ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА.

ВАШИНГТОН. — Президент Гувер одержав від питилітної Розмарі Ерніс з Вебстер, біля Рачестер, Н. Й., жертву на Червоний Хрест. Є нею срібна півдолярова монета.

Пересилаючи її, мала дитина написала, що, почувши від матери, що навіщені посухою дуже бідують, вона вийняла з банку „Біґ гвайт пені" й пересилає його президентови на допомогу голодуючим.

БІДА З ЗАКОНОМ З 1798 РОКУ.

ТРЕНТОН (Ню Джерзи). — Населенню стейту приходиться нераз терпіти з причини т. зв. „Блу лов", які походять ще з 1798 р. Цей закон не дозволяє в неділю на ніякі забави, а тимсамим не вільно грати публично й у мініятурового ґолфа. Суддя покарав 6 грачів в ґолфа по $25 кождого за гру в неділю. Та вищий суд зніс наложену кару на тій підставі, що підприємство мало „лайсенс".

ПРОТИ „ПРАВИТЕЛЬСТВА КОМІСІЙ".

ВАШИНГТОН. — У конґресі розпочинають кампанію проти заіменованих Гувером комісій. Кажуть, що президент покликав до життя за два роки урядовання аж 26 ріжних комісій і створив правдиве „правительство комісій".

Та дехто стає в обороні тих комісій, бо між ними є такі, як та, що займається справою безробіття й приносить користи, бо приспішила призначення яких двох біліонів долярів на будови.

ХОЧУТЬ ЗАДЕРЖАТИ КРАСУ НІЯҐАРИ.

ВАШИНГТОН. — Тому, що недавно обірвалась одна стіна водопаду Ніяґари, уряд хоче відбути конференцію з канадійським правительством у справі охорони водопаду і його краси.

І БАЖАНТИ ГОЛОДУЮТЬ.

ОЛБАНІ. — Наслідком упавшого снігу почали гинути бажанти, не маючи поживи. Уряд зарядив висилку 4 тон збіжа, призначеного на поживу для бажантів.

НОВА МОДА ДЛЯ МУЩИН.

ПИТСБУРҐ. — На конвенції американських кравців рішено завести деякі зміни в мужеських одягах, щоби їм надати більшої краси. Для бизнесменів і банкирів вигадали спеціяльне убрання, зване „убрання директорів".

ЗА СВОБОДУ НАУКИ.

НЮ ЙОРК. — Д-р Никлас Ботлер, президент Колюмбійського університету, добачує вагу й значіння Колюмбійського університету в тім, що в тій школі панує свобода науки, яка є підставою до свободи краю, думки і поступу.

Він каже, що в Колюмбійськім університеті подають науку в такий спосіб, щоби кождий міг пізнати дійсну правду та висказувати свої погляди, якщо придержується доброго тону й моральних засад.

ВІЙНА З АРАБАМИ.

Італійська війська в Африці захопили в свої руки останню оазу, з якої арабські повстанці нападали на провінцію Кирапайка.

РОЗВЯЗАННЯ Т-ВА „ЛУГ" У ЗАПИТОВІ.

Після пацифікації у Запитові коло Львова розвязано там т-во „Гуг". Товариству закидують, нібито воно не брало участи в гашенні низки пожеж, хоч воно було завсіди при вогні, а навіть подано такі вогні, яких ніколи не було. Рівнож закидують уряджування військових вправ та вправ у стрілянні...

ПРОЦЕС АЛЬХЕМІКА.

В Дісельдорфі почався процес проти Коршільдена, який обманув багато богачів, що винайшов „фільософічний камінь" і при його помочи може виробляти золото. Коршільдґенові не тільки повірили, але й дали багато грошей на те, щоб експльоатував свій винахід. Показалося, що він брехав, а зібрані гроші — прогуляв.

З ХРОНІКИ ЗАБОРОН.

До низки ріжних заборон, які впали в останньому часі на наші установи в Калущині, подаємо тут свіжий факт: Староство в Калуші заборонило читальні „Просвіти" в Підгірках улаштувати в неділю, 21. грудня м. р., свято „Просвіти" тому, що — мовляв — є небезпека нарушення публичного спокою. Слід сказати, що рухливий аматорський гурток і хор тої читальні роблять вистави й концерти дуже часто, але ще ні разу не було на них якогось „нарушення публичного спокою". Та собака зарита деінде: це мабуть перша ластівка нового курсу староства, заповідженого підчас виборчої агітації під гаслом: „як Куба Богу..."

ЖЕРТВИ ФАНАТИЗМУ.

В турецькому місті Менемен, що лежить недалеко Смирни, фанатичний дервіш, шейх одного монастиря, невдоволений поступовими реформами турецького уряду, пробував викликати релігійні заворушення. Він зібрав 5 своїх однодумців і маширував з ними вулицями з прапором Магомета в руках, закликаючи населення підняти бунт, встати на оборону віри магометанської. Один учитель пробував утихомирити фанатиків; тоді вони кинулись на вчителя і вбили його, відрубали голову й настромили її на прапор. Коли жандарми хотіли арештувати дервіша і його учнів, дервіш замкнувся з однодумцями в мошеї, стріляючи до жандармів. Жандарми відповіли стрілами. Підчас перепалки згинув дервіш, трох його однодумців та двох жандармів.

ФАНАТИЧНИЙ РАБІН.

„Чудотворний" рабін Спіра з Мункача ворогував з жидом Хаїмом Кляйном і вважав його безбожником та відступником жидівської релігії. Тому, коли Хаїм Кляйн помер, рабін казав похоронити його 5 кроків за цвинтарем, вложити до його гробу здохлого когута та ще і плюнув на гріб Хаїма. Родина покійного заскаржила чудотворного рабіна до суду і „цадик" мусів заплатити 600 корон кари за зневагу покійника.

ЗАСУД ПРОВОКАТОРА.

В квітні 1929 р. відбувся у Львові великий процес проти кількадесятьох українських селян з ріжних сіл Тернопільщини (найбільше з Чистилова), обвинувачених за державну зраду (догадлива приналежність до комуністичної партії Західної України). Акт обвинувачення опирався виключно на зізнаннях Андрія Юркова з Чистилова, безбатьченка й останнього негодяя, що жие на віру з одною жінкою. Не зважаючи на його твердження під присягою, що все, що зізнає, бачив і чув, присяглі судді не дали йому віри, бо такі фантастичні були його депозиції. Він віддавна стояв на услугах поліції, тим перехвалювався і був пострахом для цілої околиці, роблячи доноси на зовсім невинних людей. Накінець і йому поховзнулася нога. За тяжке побиття був літом м. р. засуджений на кілька місяців тяжкої вязниці із завішенням кари. Небавком після того напав на селянку Анну Середу в Чистилові і так її справив колом, що вона внаслідок побоїв лежала кілька тижнів у шпиталі та стала калікою на ціле життя, стративши слух. Управа шпиталю (не поліція) зробила донесення до прокуратури і дня 23. грудня 1930 суд у Тернополі засудив Андрія Юркова на два роки тяжкої вязниці з тим, що й попередню кару має відбути. Тепер провокатор і пострах Тернопільщини опиниться остаточно на довший час за вязничними кратами.

ГОСТРИЙ ПРИСУД НА ЗАМАРТИНІВСЬКИХ МОЛОДЦІВ.

Дня 10 серпня м. р. до шинку на Знесінню, де сиділа при столику Марія Скопініцька зі своїм нареченим Дмитрашем, прийшли три замарстинівські молодці, Антін Клебан літ 23, Евгеній Добжанський літ 23 і 27-літний Станислав Червец. Замарстинівські молодці присілися до столика, при котрім сиділа пара наречених, і всі разом попивали пиво. Коли небавом усі вони вийшли з шинку, Клебан ударив палкою по голові Дмитраша, а оба товариші Клебана вхопили дівчину, візком Червеца, який стояв біля шинку, відвезли її в поле і зґвалтували. — За цей учинок відповідали оноді всі три замарстинівські молодці перед карним трибуналом. Присуд на них такий: Клебана засудили на 3 і пів року вязниці, Добжанського на три роки. Червеца на 5 літ.

ПРИСУД НА ВІТЧИМА, ЩО ЗАСТРІЛИВ СВОЮ ПАСЕРБИЦЮ.

На підставі вердикту суддів присяглих золочівський трибунал засудив Павла Доманського, літ 53, на два роки тяжкої тюрми. Засудженого обвинувачували в тому, що він убив свою пасербицю Марію Рукавець у тій цілі, щоби по її смерти присвоїти собі її маеток. Доманський убив Марію Рукавець у Золочеві, в домі Юди Розенбавма, де вона служила.

З ДІТОЧИХ ТРАГЕДІЙ.

У німецькім місті Вартенберзі підчас Різдвяних Свят 12 дітей, що совгались на ставі, заломились на леді і потонули у глибині. Зпід леду добуто 12 трупів і всіх похоронено в одну могилу.

ГРАФИНЯ ЕСТЕРГАЗИ ПІД КУРАТЕЛЕЮ.

Мадярська преса подає, що графиня Анна Естергази, з роду Тарновських, задовжилася на суму 500,000 і на скаргу її брата суд визнав її умово хорою та невідповідальною. Томуто суд віддав ґрафиню Естерґази під кураделю.

ДЕЩО З ІСТОРІЇ ЛЕЩЕТ.

Лещети, цей улюблений сьогодні молодю зимовий спорт, відомі людству від дуже давніх часів. Фрітйоф Нансен, котрому лещети уможливили експедицію до Ґренляндії і котрий студіював історію лещет, каже, що лещети відомі людям від 1700 літ. Але пізніші досліди виявили, що вже перед тим часом племена в Алтайських горах знали лещети, а ще раніше вживали їх в Азії під назвою „ток". Люди спостерегли, що широка підстава ноги важче застрягає в болоті або в мягкім снігу. Це й було причиною повстання лещетів. Лещети в нинішній їх формі почали виробляти спершу племена підбігунових околиць, як Ляпонці. Від них приняли форму лещет Норвежці і розповсюднили її по всьому світі.

ТАКОЖ ЮВИЛЕЙ.

Дня 13. грудня 1930 р. минуло 13 літ від того дня, коли Дзержинський зорганізував ЧК, яка тепер зветься ДПУ. З нагоди цього ювилею радянська преса містить ряд статей із похвалами для чрезвичайки, яку зве „мечем революції". Як відомо, від цього меча згинуло майже 2 міліони людей, між ними безліч селян і робітників. Сталін містить у „Правді" похвалу для чрезвичайки.

РЕКОРДОВИЙ КУРЕЦЬ.

З ініціятиви одної болгарської фабрики тютюну в Софії відбувся конкурс курців папіросок. Конкурс тревав 14 годин. Рекорд здобув журналіст Занков, який за 14 годин викурив 202 папіроски. Другу нагороду дістав учитель Міхало, який за той час скурив 150 папіросок. Третий учасник конкурсу, Мечкарев, скурив 101 папіросок і занедужав так, що лежить у лічниці.

ВБИВСТВО ТРОХ ОСІБ НА ЗНЕСІННЮ.

На самий римо-католицький святий вечір, десь в годині 9. або 10. на Знесінню під Львовом невідомі злочинці вбили 66-літну склепарку Реґіну Грубер, 40-літного її затя і 35-літну дочку. Цікаве, що сталось це заледви двацять кроків від будинку, де міститься станиця поліції. Сусіди виважили двері в домі цієї склепарки і побачили грізну картину: в сінях лежала Реґіна Грубер з розбитою головою, на ліжку мертва її дочка, а біля ліжка зять, якого бандити змасакрували до непізнання. Всі три особи, як видно, згинули під ударами тупого молотка. Бандити, вбивши три особи, ограбили в кімнаті 2,000 золотих. Другого дня на місце випадку приїхала спеціяльна комісія, яка почала переслухання. Тому, що є підозріння, що родину Реґіни Грубер убили якісь типи з фабрики, котра міститься недалеко, досі арештовано 5 робітників із цієї фабрики, проти яких ведеться слідство. Страшне вбивство в саме навечеря Різдва викликало на Знесінню неабияку сензацію.

НЕ БУДЕ СЛІДСТВА В СПРАВІ БЕРЕСТЯ ЛИТОВСЬКОГО

СЕНАТ І СОЙМ ПРИЗНАЛИ, ЩО НЕ ТРЕБА РОБИТИ СЛІДСТВА В СПРАВІ КАТУВАННЯ АРЕШТОВАНИХ ПОСЛІВ.

ВАРШАВА (Польща). — Після цілонічного засідання сойму й завзятих дебат послів премієр Славек нарешті зложив свою довго очікувану заяву в справі Берестя Литовського. Він заявив, що жадних знущань над арештованими бувшими послами не було, а вязнична сторожа виконувала точно приписи военної вязниці, якою є Берестя. Всі арештовані корилися без протестів вимогам сторожі, а тому не було потреби вживати якихось особистих заходів супроти арештованих послів.

Арешт бувших послів та взагалі діячів опозиції Славек пояснив тим, що уряд хотів ратувати Польщу від революції, до якої йшло після відомого краківського зїзду опозиційних партій та груп. На тому зїзді була ухвалена резолюція з вимогою негайної димісії президента републики, що, на думку Славека, було першим кроком до початку революції.

Послів запроторили до берестейської фортеці, по словам Славека, на те, щоб уникнути кровопролиття, колиб натовпи старалися послів звільнити, як це могло би бути, колиб послів тримано не в фортеці, де знаходиться добре хоронена військова вязниця. Сойм 233 голосами проти 150 згодився з поясненнями Славека й відкинув внесок опозиції про призначення спеціяльного слідства в справі знущань над арештованими в Берестю Литовськім.

Пізніше таку саму постанову ухвалив і сенат. Отже тепер треба вважати, що справа з Берестям Литовським остаточно закінчена, як того бажав уряд.

ЩЕ ДОСІ „ПАЦИФІКУЮТЬ" БЕРЕЖАНЩИНУ.

ЛЬВІВ (Західня Україна). — Відділи жандармерії та поліції далі ще переводять масові ревізії та арешти Українців по селах Бережанщини. Останніми жертвами ляцьких ревізій були села Криве, Саранчуки й Літятин. Звідти „пацифікатори", вирушили до інших сіл для ревізій і арештовань.

З початком біжучого року в бережанській вязниці сиділо 93 вязнів. Серед вязнів панує пошесть ґрипи, на яку тяжко захорувала більшість вязнів. Один з вязнів, молодий селянин з Жовнівки, бережанського повіту, Микола Вигідний, не витримав страшних вязничних умов і поповнив самогубство.

В першій половині січня з бережанської вязниці вийшли на волю: М. Стельмах і М. Лихолат з Бишок, Д. Мельник з Вибудова, В. Кілин з Краснопущі, В. Сендецький, П. Погорілий і М. Галас з Кривого, Г. Семиліт з Потока, бережанського повіту. З підгаєцького повіту вийшли на волю такі особи: С. Бакота, Г. Їжак, О. Джорджик, В. Щур, О. Гальковичч, А. Когут, А. Корпан, І. Михайлюк, Д. Таньчак, Василь і Гілярій Риґайли, І. Залуцький, М. Вдовицький і А. Корпан.

УМИРАЮТЬ ВІД ПОБОЇВ.

ЛЬВІВ (Західня Україна). — Багато скатованих Ляхами людей вмирає від ріжних ускладнень внаслідок тяжких побоїв. Годі всі жертви ляцького звірства занотувати, бо це тяжко зробити з ріжних причин. Ось лише тепер краєві ґазети можуть подати відомости про смерть селянина з Коцурова, пов. Бібрка, Михайла Кіцери.

Покійний, молодий 30-літній господар, був одним з найкращих освітних робітників у Бобреччині. Він горів жадобою знання й старався набуте знання передати іншим селянам. Сам скінчив чотири кляси ґімназії. Був головою читальні „Просвіти" в Коцурові й працював активно в усіх освітно-культурних та економічних господарських товариствах села.

Такий тип нової селянської української інтеліґенції є найбільше небезпечним і зненавидженим для Ляхів. Тому карна експедиція скатувала його в такий страшний спосіб, щоби він у тяжких муках скінчив своє життя на острах іншим. Не помогла навіть складна операція та всі старання українських лікарів уратувати від смерти Кіцеру. Він сконав у муках 14. грудня 1930 р.

НЕПЕВНА СИТУАЦІЯ З УРЯДОМ АНҐЛІЇ.

ЛОНДОН (Анґлія). — Від того часу, як в Анґлії набрала політичного значіння третя партія, стало зовсім неможливим наперед сказати, що станеться в політичному життю держави. Коли хто хоче в парляменті прислухатися до політичних можливостей наперед, то буде мати стільки опіній, зі скількома політиками буде говорити. Тому й тепер годі сказати, що чекає напевно уряд Мек Донелда в недалекій навіть будуччині.

На одному всі сходяться, що признають ситуацію дуже непевною й можливість скорого повалення уряду, хоч з другого боку є також богато голосів за те, що ліберали вратують уряд Мек Донелда надовше.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Ситі і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ПЕРШИЙ УСПІХ

В політичній боротьбі, а зосібна в політичній пропаґанді замало мати за собою слушну справу, щоби побідити, особливо, коли нарід не уявляє собою такої сили, при помочи якої можна би переформсувати те, що йому треба. Тому й нам, Українцям, так важко знайти в широкім світі розуміння для наших національних, природних і слушних змагань. І тому саме нам треба бути надзвичайно обережними і розумними, коли ходить про заграничну пропаґанду нашої справи.

Берім на примір Лігу Націй. Ми протестували перед нею багато разів, але завжди без успіху. За кождим разом ми обороняли наше державницьке слушне право й виступали проти польської окупації як насильства. Слушність була за нами, але та наша слушність дозволяла секретаріятови Ліґи відкидати всі наші жалоби на Польщу, бо вони не надавалися після реґуляміну Ліґи до розглянення. Ліґа Націй стоїть на тім, що ми є „національною меншістю" в польській державі, а та меншість мусить признавати польську державність, а тільки домагатися в її раменах охорони тих прав, які є заґарантовані меншинам міжнародними договорами.

На ділі ми є на наших землях під Польщею більшістю, а польська окупація звичайним насильством. Це треба нам завжди підносити, навіть у протестах до Ліґи Націй. І це ми робимо, коли протестуємо з Америки. Але наші американські протести мають на ціли звертати тільки вічну увагу Ліґи, що український нарід не зрікся своїх державницьких змагань, та що не буде мира в Европі, коли не буде застосоване до українського народа право самоозначення народів. Ми натискаємо звідси з Америки морально на Ліґу, щоби змусити її розглянутись у відносинах у Польщі та здержати польську екстермінаційну політику на українських землях під Польщею.

Але попри те треба памятати, що з краю, від іміґрації чи навіть приватних осіб мусять бути внесені також і такі жалоби, які відповідають формальним вимогам Ліґи, якщо вони мають бути Ліґою розглянені. Зприводу польської „пацифікації" внесено тепер 8 жалоб, які секретаріят Ліґи узнав формально важними і вони будуть тепер віддані спеціяльній комісії до розгляду. Річ ясна, що Ліґа може відкинути і формально важні жалоби. А що це тепер не сталося, то заважили на тім не тільки терпіння нашого народу й не тільки слушна справа, але й розумна пропаґанда, яку поведено в Европі, а особливо в Анґлії, як і те, що та пропаґанда була поперта масовою протипольською маніфестацією української іміґрації в Америці.

О. Сновида.

ЗА ЛАШТУНКАМИ ДИКТАТУРИ

Довший час диктатура маршала Пілсудського була загадкою: що то властиво є за диктатура, в чиїх інтересах, з якою програмою?

Аж тепер поволі зачинає вияснятися її соціяльний зміст. В Польщі є тепер до **півміліона безробітних.** Офіційна статистика говорить вправді про 300,000, але в дійсности є їх майже вдвічі більше. А платня, яку побирають зайняті робітники перевисшає лише робітничу платню в Литві, Юґославії і в Росії. Бодай виходить се з даних, зібраних „Міжнародним Бюром Праці". Офіційна преса дуже любить спихати за такий стан річи вину на загальносвітову крізу і з тріюмфом покликатися на приклад Німеччини, де нібито стосунки ще гірші. Але — по перше, не треба забувати про тягарі, які несе німецький нарід внаслідок Версальського договору, а по друге — як жеж властиво мається справа в тій Німеччині?

Отже, правда, в Німеччині є безробітних аж 3,000,000. Але на них і на цілий нарід працюють по фабриках та варстатах 10,000,000 робітників, які побирають платню на 20% вищу від платні польського робітника. Тимчасом у Польщі на фабриках працюють лише 700,000 тай то не цілий тиждень. По цілій країні йде **ограничення промислу, зменшення скількости занятих робітників, зменшення днів праці на тиждень.** Сильно зредукований є текстильний промисл у Лодзі, в Білім стоку, в Заверцю. Обмежено працю в копальнях руди в Ченстохівській окрузі, в метальових фабриках в Сяноку, в Радомськім басейні. Замикаються цементові фабрики, паперні і тартаки на Підкарпаттю, в Пінщині і в Білосточчині. Обмежується працю в салінах урядових, в ґірництві.

А рівночасно іде **зменшення платні робітничої** на 12, 13 і 15%. Запомог не дістають безробітні ні від уряду, ні від Фонду Безробітних. Правда, істнує ще уряд інспекторів праці, але вони звичайно позволяють властителям фабрик робити, що ті хочуть, а інтервеніють рідко. Що більше, аби запобігти евентуальним страйкам, старається влада **унешкідливити або розвязати робітничі синдикати.** Або — закладати свої, урядові. Всякаж акція робітництва вирватися з сього становища — пятнується як акція антидержавна і комуністична.

Не ліпша і **ситуація рільничих робітників.** Там попросту залягають дідичі з платнею шість і вісім місяців. Підраховують часописи, що сума, яку в той спосіб **винні властителі земельні робітникам, досягнула вже 1-го міліона золотих.** Таким способом прийшли дідичі в посідання догідного і танього кредиту для себе. Є і для рільничих робітників інспекція, але вона на такі практики дивиться ще більше крізь пальці ніж інспекція в місті...

В країні нужда, брак заробітків, брак кредиту, — але не відчувають того ні дідичі, ні властителі фабрик, а коли відчувають, то в значно меншім степені... Вони не протестують проти диктатури, навпаки, дуже з неї задоволені і иншого режіму собі не бажають. **Ось в чиїм інтересі істнує ота диктатура санації.**

Думали, що залицяння диктатора до краківських консерватистів і до віленських „зубрів" — Радивилів та ин., — се лише тактичне посунення, от така собі — обмислена на коротку мету — кооптація зглядів тої кліки. Тимчасом показалося що инше. Показалося, що **диктатура свідомо і пляново поставила обі за мету спертися власне на сі верстви,** на сю меншість, аби з її помічю тримати в руках цілу людність „Польщі визволеної". **Великі земельні обшарники і магнати промислу — ось соціяльна підстава санації!**

А національна — се єдиний фронт проти „меншостий". Бо проти них можна рядити лише з помічю диктатури...

Тяжко тепер вже передбачити, куди заведе Польщу сей режім. Тяжко теж на разі чекати активного виступу лівих партій (і хлопських) проти санації. Але незаперечений факт є, що пятий рік сього режіму допровадив: 1) до великого упадку міжнародного престіжу Польщі, 2) до загострення квестії „меншостий", яка — замісць „полагодження", навпаки, виплила наново на міжнароднім форумі, і—3) до чимраз більшого огірчення проти себе ширших народних мас, які (говорю про **польські** маси) ще в маю 1926 р. витали державний переворот...

НА ТЕМИ ДНЯ.

МОСКАЛІ ПРО СВОГО СОЮЗНИКА.

Ґазета „Руль", що виходить у Берліні, в свойому числі з 13. січня подає допис „Українци за ґраніцей". В цім дописі коротенько говориться про ріжні українські ґрупи політичної еміґрації, але спиняється більше на польонофільській ґрупі Андрія Лівицького, а особливо на ґрупі Скоропадського.

„Руль" досить докладно говорить про розлам у ґрупі Скоропадського та про вихід з неї ідеольоґа гетьманщини й орґанізатора скоропадщини за кордоном, В. Липинського, який виступив проти Скоропадського зі всією рішучістю, заперечуючи право Скоропадському зватися гетьманом. Таксамо говорить „Руль" про відхід від активної праці при Скоропадському другого визначного й старого українського діяча, професора Д. Дорошенка.

Досить докладно стаття згадує й про ті зміни, які зайшли в шикаґовській Січі в звязку з усуненням д-ра С. Гриневецького. Каже ґазета, що в Шикаґо має бути зорґанізовано 50 тисяч січовиків, які, добре узброєні, „можуть звільнити Україну від Карпат до Кавказа". А на що потрібне таке звільнення України й для Москалів, то ґазета говорить раніше, опреділюючи політику Скоропадського так:

„П. Скоропадський жиє у Ванзеї. Орієнтація його ґрупи подвійна. Основний опір — в Німеччині, але одночасно передбачається тісний звязок майбутньої української держави з Москвою. Деякі гетьманці йдуть далі „тісного звязку" і говорять про вічний союз між Москвою й Києвом".

ЗАБУЛИ ЩЕ ПРО ОДНУ ОРІЄНТАЦІЮ.

Двох діяльних членів гетьманської Ради Присяжних Українського Союза Хліборобів-Державників, Л. Сідлецький (Сава Крилач) та ґраф А. Монтрезор, зять Скоропадського, перебувають у Варшаві як представники гетьманської Ради. Ґраф А. Монтрезор ще в 1919 та в 1920 році й пізніше був серед найближчих і довірених співробітників Андрія Лівицького, які „поширювали та поглиблювали" звязки А. Лівицького з Поляками.

Тепер ці звязки з Поляками „поширюються та поглиблюються" вже не для Лівицького, а для Скоропадського, а може для одного й для другого разом.

БОЛЬШЕВИКИ ТАКОЖ ГОВОРИЛИ ПРО САМОСТІЙНІСТЬ.

Коли в 1917 році, а потім у 1918 і 1919 році, большевики наступали на Україну зі своїми московськими червоними полками, то вони також голосили, що йдуть будувати українську самостійну соціялістичну державу. Для замилення очей вони творили спеціяльний уряд радянької самостійної держави й на цей гачок спіймали багато Українців, які за всяку ціну хотіли самостійної держави, як тепер безперечно є такіж бажаючі самостійної держави й серед прихильників Скоропадського.

Яку маємо комуністично-соціялістичну державу тепер, таку саме малиб і гетьмансько-капіталістичну державу, колиб вона пішла з Москвою чи з Польщею. Для українських державників нема місця в тих організаціях, які годяться згори на те, що майбутня українська держава буде в „союзі" з Польщею чи з Москівщиною, бо за таким „союзом" ховається поневолення України.

МІТІНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ЧЕСТЕР, ПА. Тов. Запорожська Січ, від. 338, повідомляє, що місячний мітинґ відбудеться в неділю, 1-го лютого, в годині 1 пополудни, в галі Укр. Нар. Дому, 4-та Ворд ул. Проситься усіх членів прибути на сей важний мітинґ, бо контрольори будуть здавати звіт за минувший рік. Довгуючих членів проситься вирівняти свої залеглости, бо в противнім разі можуть бути суспендовані. — Петро Пажюк, предс.; Григ. Ма... шин, кас.; Ст. Верещак, фін. секр.

БЕТЛЕГЕМ, ПА. Сестр. ім. Ольги Басарабової, від. 47, повідомляє своїх членкинь, що на річнім мітінґу 4 січня вибрано слідуючий уряд на 1931 рік: М. Заблоцька, пред.; К. Кубарич, заст.; П. Паращак, секр.; Н. Могильська, заст.; С. Коростинська, кас.; О. Цапко, заст.; А. Мушаста і В. П... контрольорки; А. Брус і К. Білецька, дозорці хорих; О. Савіцька, госп. галі. Рівнож проситься членкинь явитись на звичайний мітинґ в неділю, 1 лютого, в годині 2-ій пополудни, бо є дуже важні справи до полагодження. — П. Паращак, секр.

ОЛИФАНТ, ПА. Бр. св. Кирила і Методія, від. 86, повідомляє всіх своїх членів, що на річнім мітінґу вибрано слідуючий уряд на 1931 рік: Григорій Костик, предс.; Теодор Стець, заст.; Павло Саламаха, фін. секр.; Олекса Шийка, заст. і рек. секр.; Трофим Мороз, кас.; Яків Митренко, заст. кас.; Андрій Тарас, Михайло Пащук і Стефан Ільницький, контрольори; Теодор Стец... Василь Костів, дозорці хорих.

САВТ БРУКЛИН, Н. Й. Бр. св. О. Николая, від. 293, повідомляє, що спеціяльний мітінґ відбувся 17 січня, на котрім вибрано... тому, що Свідерський, секретар, відмовився бути в нашім відділі. — Семен Нигрич, ...; Стефан Музика, кас.; Теодор Вальорин..., секр.

Якийсь молодий музика скомпонував доповнення до відомої недокінченої Шубертової Симфонії ґ-моль. Заграв її товаришам.

— Цікавий я, що сказав би Шуберт, колиб почув це закінчення? — спитав молодий композитор.

— Певно сказав би: „Боже, чомуж я сам не викінчив того!" запримітив хтось з товаришів.

Топ Ноф.

НА ДОСМЕРТНУ ТЮРМУ

(З голяндського).

На залізничому двірці тиснулися цікаві. Понайбільше діти, підростки та кілька дівчат. Ставали навшпиньки, щоби бачити здовж цілий довгий, гладкий шлях, на якому шини творили лискучі, безконечні лінії. Поїзд, якого вижидали, мав привезти вбивницю до тихого, провінціонального містечка. Там була жіноча тюрма. — Засуджену на досмертну тюрму! Вона вбила свого чоловіка.

І ось везуть її залізницею, що має приїхати тим довгим, рівнесеньким шляхом.

Для дітей ця подія рівнялася забаві, розривці. Для старших також, та лише так натякнувши...

Нібито рівнодушні „так припадково найшлися на стації", а вдоволялися небуденнім, незвичайним...

— Коли ще довго треба буде ждати, то я йду. Бо й що воно мене обходить; вонаж зовсім така людина, як усі — сказав хтось, що жив із ренти та витягав шию, щоби бодай що-то побачити.

— А щоби й до ранку прийшлося чекати, я мушу бачити її, — сказав хлопчик із другої кляси народньої школи, а якась дівчинка вщипнула товаришку в округле, наге рамя.

— Я така цікава, як вона виглядає!

— Певно!

Молоді очі заіскрилися.

— Ах, пійти там на все, на ціле життя у таку темну нору...

— А тепер така чудова погода, — сказала лагідно якась блідолиця дівчинка, одначе так тихенько, що ніхто й не зрозумів її.

Поля, вкриті маками та роменами, шини осяяло горяче літне сонце.

В деревах співали пташки, раділи красою літа, потягав південний вітерець, наче пестив, наче чуги було віддих щастя...

У поїзді, що мав приїхати, сиділа жінка, яку мали живцем похоронити. Поїзду ще не було видно. У залізничій будці чути було дзвонення, потім залізничник написав на чорній таблиці, що поїзд спізнився на двадцять хвилин. У юрбі почулося негодування.

Жінки та мущини завели живу балачку за і проти смертної кари. Думки вдаряли в себе взаїмно. Жінки стрясалися нервово на думку про огидливість. Діти чіплялися муру та позіхали. Якийсь хлопчина хухав на великий мідяний дзвін і виписував вказуючим пальцем на місці вкритім парою: „Вбив..., вб..., убивство...", аж поки якась дівчина не перепинила йому такої забави.

— Ось він.

Ті, що стояли позаду, наперли вперед, а передні тривожно потиснули взад.

— То не він!

Видно, була помилка. Одначе начальник притакнув, що вже не довго прийдеться чекати.

Із ждальні третьої кляси вийшло двох полісменів і стали при дверях. Якийсь мущина в чорному одязі та циліндрі, з цвікером на золотому ланцюшку, що ходив рівнодушно по пероні сюди й туди, кивнув на полісмена і прошептав щось йому на вухо. Полісмен притакнув і знову станув при дверях. Юрба зацікавилася тепер тамтим у чорному одязі. Це був директор жіночої тюрми. Він мав відібрати вбивницю. Одначе його сердила цікавість юрби. Тому підійшов до вчителя, що стояв невподалеки нього, та завів балачку із ним.

Учитель, якому це сподобалося, сказав, що він мусів бути на двірці, а потім став розпитувати про подробиці вбивства. Цікаві тиснулися довкола. Директор розповідав, що цій жінці двацять сім літ і що вона втруїла чоловіка аршеником. Приїздила з Лімбурґа, невеличкої містини, геть на півдні. Її засудили на досмертну тюрму, хоч сусіди та свояки наводили злагіднюючі обставини. Цих злагіднюючих обставин не взяли під увагу, бо жінка вперто мовчала...

Нещасливе подружжа...

Ну так, та це ще не причина до вбивства! Підчас переслухання вона гляділа непритомно перед себе та ввесь час говорила переконуючо: „Він був звірюка, звірюка!!..."

Директор став іще тихіше шепотати, коли розповідав учителеві кілька подробиць подружого життя обоїх. Учителева донечка старалася зловити дещо з розмови. Вона вибалушила очі, личка її зачервонілися. Вкінці спитала про те, що вже давно було в неї на язиці: „А чи вона має діти?"

— Так, шістьлітню дівчинку, таку як ти.

— А деж подіється ця дівчинка, коли мати сидітиме у тюрмі?

Батько відповів, щоби не сушила собі тим голови. Думку, що промайнула йому у голові так мимоходом, чи годиться, щоби така молоденька дівчинка гляділа на щось такого, прогнав від себе так для вигоди.

Діти уявляли собі цю жінку як якусь опирицю, величезну, з довгими раменами, костистими руками, скованими залізними кайданами, розвіяним чорним волоссям, вибалушеними очима, великим ротом із вистаючими зубами. Діточа подразнена уява чула вже дзенькіт ланцюгів, коли ця жінка розпучливо старалася освободитися від них.

Заторохкотів поїзд, засопів, станув. Юрба здріґнулася, діти збилися тривожно докупи. Начальник приказав зробити місце перед ждальнею. Полісмени випрямилися. Управитель тюрми станув гордо напереді. Двері вагону відчинилися з розмахом. Лише кількох подорожніх висіло й побігли зараз далі.

З вагона третьої кляси вискочив жандарм високий, плечистий, зоружений. Зпід волохатої шапки визирало непривітне, засмалене лице.

А ось і вона!

За жандармом вийшла зашпотуючися, боязко, невеличка, ніжна жіночка, ще майже дитина. В її подовгастому, вихуділому личку, з гарно назад зачесаним білявим волоссям, блукали великі темні очі, розглядалися довкола. Була в брудній сірій одежі та бронзовій хустці, що вкривала теж руки, зложені навхрест на грудях, щоби закрити кайдани. Капелюха на голові не мала.

Нічого надзвичайного не було на ній.

Розчарування.

За нею йшов другий жандарм, хлоп як мур. І майже смішно виглядало це, коли вони так стояли біля себе: непоказна жінка посеред двох велитнів, свідомих своєї сили. Одною рукою міг котрийнебудь із них убити її. А вони стояли ось тут зоружені, наче до бою. Вонаж стояла так тихо й непорушно, навіть і на думку не приходило їй ставити спротив, сумна, рівнодушна. В її приголомшеній голові билася виразно лише одна думка: що він уже не жиє, що вона увільнилася від нього, що відітхне після стільки літ безмежних терпінь. А потім нараз прийшло їй на думку, що її ведуть кудись, відкіля нема виходу, та що ніколи вже не побачить своєї дитини. Одначе не розуміла ваги того всього, таксамо, як не бачила всіх тих жорстоко - цікавих лиць, що так перелякано вирячилися на неї. Легесенький вітерець, що торкався її лиця, що розвівав її волосся, був такий милий.

Їй а лице сіла муха. Вона даремно старалася прогнати муху, та почула від ланцюшка біль у чиколонках і цей біль нагнав її думи назад у темний будинок, якого двері на все замкнуться перед нею. Старалася прогнати муху так, що хитала головою — оба жандарми підступили ще ближче неї, з рушницею у руці, очі впялили в неї. І вона затихла.

Директор сказав перейти на другий бік ждальнею. Він сам ішов попереду. Люди відступилися назад, наче перед заразою. Чоботи жандармські дудніли в тишині: раз-два, раз-два. Арештована ступала похилившись, голову похнюпила.

Очима пробігла по людях і задержала зір на вчителевій донечці. Дівчинка стояла впереді. На засохлих устах жінки зявилася слаба усмішка.

Дитина з острахом подалася назад, схопила батька за руку.

Вбивниця засміялася сухо, наче придуркувата, потім знову гляділа просто перед себе і почалапала далі. Юрба вуличників бігла з криком, із насмішками за тим сумним походом.

На дворі на ясному світлі та запашному повітрі пройняв її знову жах перед темною келією.

Підіхав приготовлений заздалегідь віз. Візник обернувся, щоби приглянутися їй. Перший всів директор, на задне сидження — за ним пійшов жандарм. Серед криків хлопчиськів сіла й арештована біля жандарма. І відїхали. Вбивниця їхала оце востаннє.

Ні, вона ще раз поїде в чорнім возі. Колись рано, коли люди ще спатимуть, заберуть її та вкинуть у землю. І тоді скінчиться її терпіння.

Вонаж убила свого чоловіка, то мусіла взяти на себе кару.

Крізь віконечко воза видно було дерева й доми, золотий ланцюшок при директоровім цвікері вилискувався до сонця. Яке велике місто, такого вона не бачила ще. Цікаво, як живуть люди в такому місті. Ах... живуть... І знову щось шпигонуло її в серце — бо вона вже ніколи не вийде з тієї тюрми.

Вкінці віз зупинився перед великим сірим будинком, із маленькими закратованими вікнами. Тут її похоронять. Залізні тяжкі ворота не відчиняться перед нею аж до смерти. Після довгих літ туги за тим кінцем.

Висів жандарм і задзвонив. Глухо пролунав голос дзвінка серед грубезних мурів. Тяжко відчинилися двері. Вона пішла із жандармами, двері зачинилися за нею.

Тепер іще ясніше станула перед нею її доля. Налягла на її душу усім тягаром. Вона знала, що отсе востаннє осьтут серед людей, що йде у вічну ніч. Іще раз оглянулася поза себе, де лишала ясний день, де діти веселилися, цвіти цвіли, пташки співали, де сонце сяло й життя цвіло пестрими красками, де її дитина ростиме й забуде свою неньку-вбивницю.

По западених лицях покотилися сльози...

ЛИСТИ З РІДНОГО КРАЮ

(Подаємо в оригіналі ті листи, що наспіли з краю в справі останніх подій. — Ред.).

XI.

Котузів, пов. Підгайці, 28. листопада 1930 р.

Найдорожча Родино!

Листа вашого отримав, за що щиро дякую. Довідався що ваше життя, котрого я не забув. Що ти, брате, тепер не робиш, то ще не така гризота — трохи лекше на руки. Щодо нас, то ми здорові, а поводиться „дуже добре" якісто, як читав в історії, в 16. 17 віці. Так що коло нас знову Татари.

Всего не годен написати, ту кару Божу, що спала на нас. Що до того цензура, то мало про що можна довідатися нам. Я цього листа передаю до тебе Т. П., а сам їду до Львова. Може дещо довідаюся, то тоді напишу більше, що в нашім краю діється. Ти пишеш, що чекаєш на відомости з краю, як голодний хліба. Я тобі даю віру, але я думаю, що ви там більше знаєте, як ми тут, бо в нас правда закрита — хіба те, що очі наші бачать, тепер я тобі пишу, але зі страхом, бо тут терор панує.

Ти, брате, пишеш, що ти читав, що посла о. Яворського побили, та й священика Мандзя з Богатковець. Це правда. Але якби то тільки лише вони були биті, а то ще в додотку тисячі селян та робітників скатованих по тюрмах сидять. Тисячі лишилися без даху над головою, а десятки тисяч з голоду гинуть, бо декуди цілком села понищені

Вже багато пішло з цього світу від катовання, сотки дівчат споневіряно, тисячі старців зневажено. Варварство діється в двацятому століттю страшне. Тут, брате, люди борються правдиво й з завзяттям, бо на Рідній Землі, але там в Америці то по більшій части по пишному борються за Україну. Пишу тобі, брате, що можу й що мої очі бачили. Зачинаю від села Котузова.

Український Народний Дім знищений, повалили мур, поломили вікна і двері, бляху на даху порубали. Не досить того, що кооперативу знищили зовсім, то ще й ограбили, що й сліду з краму нема. Читальня знищена. Таке діється по цілій Галичині.

У нас декого знищили дуже, а кого — мало: П. Гринчука дуже. Н. Яворський був чорний, як земля. Мій шваґер — дуже. Н. Яцура — рачки приліз до дому. Бандуру, котрий є в нашім селі з Михайлівки — дуже. К. Сивульку — дуже. Багато інших людей, хто попав лише під руки, то мучили, а хто втік, то пропало. Люди тікали в поля, де днювали й ночували. Я сам два дни дома не був, бо то жарту не було з Ляхами.

Посла о. Яворського дуже скатували. Доти його мучили, доки не сказав, що жиє на польській землі (?) і сидів довго в тюрмі. Тепер випустили й він знову вибраний послом. Що буде далі, то побачимо, але тут не добром пахне. Може скоро завалиться така держава. Дорогий брате, пишу тобі тепер виразно, кого знищили: Павла Гринчука — понищили всі будинки, забрали кури, качки, й гроші; Василя Гринчука — будинки знищені й збіжа забрали, а його збили; Павла Гринчука (молодого), Василя Гринчука, Й. Яцуру, Миколу Яворського, Миколу Яциру, Олійника Ілька, Микиту Трача — так знищили, що сліду з їх господарства нема. Василь Голь — утік у поле, зате його всі будинки понищили. Хату його нову, котра в Америці коштує 4 до 5 тисяч, спалили. Сам уратувався тим, що втік, бо вже був би не жив, бо він народний провідник. Усіх свідомих селян мали Ляхи пописаних на лісті. Усі будинки В. Голя порубали на куски.

Це все заплата за українську ідею. Вам можна там в Америці в національній справі робити, що хочете, а тут бють і плакати не дають. Така тут ляцька цивілізація — друга по Америці. Чи ти, брате, це розумієш?

Тепер пишу, в який спосіб нищать. Приїздить кавалерія до села й обступає село. Кого попаде, того катує, бо всіх мають списаних. До свідоміших людей кватирують навіть по 10 коней до одного господаря. Військо до хати, а коні до стодоли. Коні в стодолі їдять, що хочуть і нищать, а жовнірам мають бути: кури, качки, гуси. Скільки хочуть, стільки пють, а господар має за все заплатити. Потім змушують людей ще молотити овес на дорогу. Так з нашого села Котузова забрали 30 фір намолоченого вівса. На останку всі будинки валять, збіжа, жито, пшеницю й інше сиплять на купу й мішають з дьогтем, тиром, з землею — чорт зна з чим, тільки, щоб ніхто користи не мав. Піря з подушок і перин розсипають та роблять у літі заверуху. Тепер ще гірше, як по світовій війні.

Село Мозолівку майже цілком знищили. Там господарі, як знаєш сам, мають свої студні — й до тих студень Ляхи сипали збіже, так що населення там не має тепер води. Село Зарваниця цілком знищене. Господарів там побито. У Вишнівчику заступник війта М. Захарків від побоїв скінчив життя (він був у Гемтрамк, Міш.).

Щодо інтеліґенції, то не перебирали: чи то священик, суддя, адвокат чи селянин. Раз він Українець, то дістати мусів.

Дорогий брате, пишу тобі, а плакати хочеться. Куди підеш, то все спустошене. Всего на воловій шкірі не списав би, а не то на папері.

У Гайворонці помер студент від катовання, називався він Фурдак. Дуже гарно ховало його українське населення, що навіть з близьких сіл прибуло на похорон. Богато вінків було, а з цвітів був зроблений великий герб України. Двох селян сказали прощальну промову. Цілий цвинтар був зрошений українськими слізми, бо народ гірко плакав над своєю долею. При кінці похорону налетіла поліція. Та вона вже запізно довідалася. А всеж пару свідомих селян записали й вони будуть відповідати за те, що помершого гарно поховали. Отаке твориться в нашім культурнім світі.

Тепер відповідаю братовій Настуні, що мене запрашає на представлення. Дорогі мої, я тут маю представлення задармо. Вилізу на хату й бачу, як кавалерія іде в село. Одні бють людей невинних, другі валять хати, треті лапають качки й кури, четверті випускають піря з подушок, а пяті збіжа мішають з мукою, поливають нафтою, а там дівчата кричать, бо їх насилують, а там бачиш, як стягають штани й бють, аж кров сикає; а там злапали П. Гринчука (старого) й дочку молодого В. Гринчука. Старий має її цілувати, обіймати й гуляти з нею і т. д. Це все правда. Як чого не зрозумієш, то тато тобі пояснить, а ви мені відпишіть, чи таке представлення Вам сподобалося. Я цікавий знати, бо то безплатно в 20-тім століттю в культурній державі.

—o—

XII.

НАСТАСІВ, ПОВ. ТЕРНОПІЛЬ.

Лист писаний дня 17. грудня 1930 року.

Дарогі Брати!

Листи від вас отримала, за котрі дякую, що не забуваєте за нас. Не хочу до вас обох писати листи, може один другому отцей лист передати. Мені шкода оплачувати листа польськими марками, бо й нема таки за що.

Ось тепер високі податки мусимо платити. А за що й на що, то чорт знає! Все приходять, тай завше: „Дай податек, а не даш, то ми забежеми вшистко". Мусимо дати, скільки вимаґають.

Тут у краю настала нова війна, але не стріляють кулями. Ліпше, якби забили, то люди не мучилисяб, а то бють буками так, як наші прадіди оповідали, як було за часів панщини. Богато людей пішло до шпиталю й до кріміналу й досі сидять. А решта людей втікали на поле, як мухи. Будинки порозшивали, збіже висипали до керниць, муку перемішували з попелом. Хати, котрі були помазані, як знаєте самі, тією глиною, що маститься стіни на біло, а приспи глиною жовтою змазані, щоби дощ їх скоро не псув. Приспи, де нераз селяне посходяться в літі, щоби посидіти, Ляхи сокирами поцупали й порозвалювали. Хотілось їм робити цю роботу, щоб тяжку гнилу цюпати. Шмаття у скринях, хто мав, подерли. Прийдеться тепер на весні голим ходити. Не вільно було обізватися...

Хтось попідпалював панські стирти, а нарід тепер терпить. Люди робили скарґу, та ніхто не оборонив. Хіба оборонять польський ксьондз і тернопільський староста. Настасів тепер вільний, бо ляцькі загони пішли по інших селах, які потерпіли ще більшу біду.

Якщо будете відписувати мені, то остерігайтеся, бо тут листи розпечатують і читають. Уважайте на мене, щоби я не сиділа в кріміналі.

Ваша сестра.

—o—

XIII.

ТЕРПИЛІВКА, ПОВ. ЗБАРАЖ.

...В місяці вересні почали горіти панські стирти. Хто їх підпалював, до нині не вислілжено. Поговірки були ріжні. Казали, що комуністи, інші, що самі підпалювали, як писали польські ґазети, а уряд то все зложив на Українців. І нуж всіх карати, винен чи не винен...

...Пацифікація зачалася. Вона була страшна. Через якийсь час ми думали, що нас те нещастя минуло. Аж тут 6-го жовтня раненько, перед 6-тою годиною, розійшлася чутка, що військо обступило село. І дійсно зачали зганяти людей коло Народного Дому. Разом забрали там місцевого учителя. Звідтам пігнали нас чвірками до церкви. Там поділили нас на чотири ґрупи: рада громадська, Сокіл, старі й молодші. З тих ґруп викликували деяких людей і ставили їх осібно, а то: Олекса Фурик, Іван Співак, Іван Заяць, Микола Лахута, Микола Ґрім і всіх студентів.

Якийсь старшина кивнув пальцем до учителя й питається:

— Ілє ма пан синуф?"

— Двох!

— А ґдзє оні?

— Поїхали до школи!

— Поуцекалі! Алє ми іх знайдзєми!

По кількох годинах затримання пустили його.

Так, що викликали осібно і всіх Соколів забрали до стодоли Стефана Білика коло церкви й там їх били. Давали навіть по сімсот буків. Тіло відпадало кавалками, а кров текла струями. Побиті ще лежать, хоч минуло вже шість тижнів.

З чільніших громадян тільки Паляниці не чіпали. Студент Тихоня втік до Медина. Побитих є понад шістьдесять.

Били навіть таких, що до ніяких товариств не належали, а навіть анальфабетів. Свідомішим приписували несотворені річи: як „Подбужане пшеціф паньству і саботаже", а найбільше наш нарід потерпів через провокацію...

...Син учителя сідав до правничого іспиту у Львові, перепав, як і всі Українці, що були з ним. Давали тільки одно питання: „Ілє пан стирт спаліл?" І то все.

— Вір мені, сину, що є справжнім щастям у житті людини, це пізнаєш щойно, як оженишся! — каже батько.

— Справді, батьку?

— Так, одначе тоді вже буде запізно.

—o—

Ратунок.

Вона: Ййой! мама йде! Напевно бачила, як ви мене цілували.

Він: Скоро, вдарте мене в лице!

ЗВІТ МЕНАДЖЕРА СВОБОДИ

від 1. липня до 31 грудня 1930 року.

ПРИХОДИ:		РОЗХОДИ:	
Липень	$ 5,768.95	Липень	$ 7,993.62
Серпень	6,679.49	Серпень	7,473.17
Вересень	6,770.59	Вересень	4,294.47
Жовтень	5,914.11	Жовтень	6,269.51
Листопад	6,663.78	Листопад	6,971.72
Грудень	10,168.80	Грудень	12,977.04
Разом	$41,965.72	Разом	$45,979.53

Пояснення приходів і розходів.

На приходи зложилися слідуючі позиції:		На розходи зложилися слідуючі позиції:	
Пренумерата від членів У. Н. Союза	$24,147.60	Платні редакторів і завідателя	$ 6,780.00
Пренумерата приватна	2,082.64	Платні робітників	11,955.24
Оголошення	5,310.27	Платні кореспондентів	827.00
Роботи У. Н. Союза	1,440.00	Папір і другі потрібні матеріяли в друкарни	6,405.87
Роботи приватні	841.44	Почта за часопис	2,959.07
Видання календаря	4,702.75	Опал, світло, електрика	1,162.00
Процент з банку	130.28	Видатки адміністрації	944.92
Ріжні дрібні, як звороти і т. п.	1,668.90	Асекурація	404.40
Торг з книгарні	1,641.84	Нова машина „Інтертайп" і другі знаряди	3,860.92
		Текси і рент	7,332.69
		Адвокат	60.00
		Купно книжок	540.94
		Наклад календаря	2,746.48
Разом	$41,965.72	Разом	$45,979.53

ЗІСТАВЛЕННЯ:

Прихід від 1. липня до 31. грудня 1930	$41,965.72
Готівка в банку з днем 30. червня 1930	13,925.78
Разом	$55,891.50
Розхід від 1. липня до 31. грудня 1930	45,979.53
Остає готівки по день 31. грудня 1930	$9,911.97
Депозит в газовій компанії	100.00
Разом	$10,011.97

П. Маційовський, менаджер Свободи.

ЯК СТАРИННІ ЄГИПТЯНИ ПИЛИ ПИВО.

Археольоґам вдалося доказати в найновіших часах, що пиво в старинному Єгипті це був загально відомий та популярний напиток, так як наприклад у сьогоднішній Баварії або Чехії. Доказано, що старинні Єгиптяни вже в 1100-ому році перед Христом — виробляли пиво. З часів, коли інші народи знали лише природні вина та воду, заховалося богато приписів про виріб египетського пива.

Єгиптяни звали це пиво **„гект"**, що значить **демон** (діявол), а що старинні Вавилонці свій ячмінний напиток звали „гіку", то знавці мов (фільольоґи) з того виводять, що ця спеціяльність прийшла на Схід із Єгипту.

Єгипетський спосіб виробу пива — із сирого хлібового тіста — захувався цілу старинну добу з деякими „модними" перемінами, що не є дуже важні. І так пізніше ввійшло в звичай додавати гіркої рослини, яку звали „альравна", з групи „мандраґора", похожа на чісник. Їй приписували чародійну силу. За часів староґрецького історика, якому завдячуємо чимало вартісних відомостей про Єгиптян, пили Єгиптяни якесь солодкаве пиво, в якому було теж чимало меду.

Тому, що старинні Єгиптяни з причини тамошнього клімату мали цілісенький рік спрагу, то пиво сповняло важну ролю в їх житті. В усякому господарстві виробляли пиво таксамо як хліб і іншу поживу, а Геродот навіть описує сцену, як **мати приносить своїм дітям у школу збан пива, щоби покріпилися. І богам часто приносили в жертву пиво**, а пивоварство було дуже поважане та хосенне заняття.

Підчас римської світової імперії Римляни в Єгипті ввели окремий податок на пиво, а що Єгипет у тих часах дуже зубожів наслідком довготреваючих воєн, драчок і безоглядної римської експльоатації, пиво стало люксусом, на який убожчі люди ніяк не могли собі позволити. Відтепер пиво пили лише богачі, в моду ввійшли дорогоцінні чаші на пиво, коли передше, як іще пиво було звичайним щоденним напитком, і богачеві й убогому вистарчали звичайні глиняні горшки.

Кілька дорогоцінних чаш на пиво є в Британському Музеї в Лондоні, а більшість їх зложена в славнім єгиптольогічнім музеї в Каїро (Єгипті).

Учитель: Івась Крілик скаже нам три докази на те, що земля кругла.

Ученик: По перше так є написане в моїй географії, по друге так кажуть пан професор, а по третє у це вірить також мій батько.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ГАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЄ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — СЕ СИЛА.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ТАРЗАН СЕРЕД МАЛП. (50)

Як Д'Арнот прийшов до себе, він лежав у буді з галуззя. Він скоро пригадав собі страшну сцену при огнищи і як дивна постать білого чоловіка унесла його, сидячого на почіпки.

—o—

Він крикнув слабим голосом. Чоловік приповз у буду. Д'Арнот заговорив до нього по французьки, відтак по англійськи, але сей тільки головою потрясав. Оглянувши рани Д'Арнота, він знову пропав, щоби вернутися з овочами, водою, кусками гладкої кори й олівцем. Присівши коло Д'Арнота, він писав, а відтак передав своє письмо Французови.

Д'Арнот прочитав зі здивованием: Я є Тарзан з Малп. Хто ти? Тоді Д'Арнот написав по англійськи про себе. Так він дізнався, що Джейн безпечна. Потім три дні він горячкував. Тарзан боявся лишати його на довший час.

—o—

Кілька днів пізніше Д'Арнот, дуже слабий ще, але вже приходячий до здоровля, сидів розмовляючи з Тарзаном при помочи гладкої кори. Він писав: Як я зможу тобі відплатитися? Тарзан відповів: Навчи мене мови людий. Він почав його вчити по французьки. Тарзан учився дуже пильно.

—o—

Незадовго Тарзан запитав Д'Арнота, чи він чується досить на силах, щоби вернутись до хатини. Кождий з них хотів вертати, щоби побачити Джейн. Д'Арнот писав: „Ти не зможеш нести мене всю сю віддаль". Тарзан засміявся: „Се дуже легко". Отже вони вирушили. Прибули зполудня. Хатина була пуста.

—o—